

A/XIV./3. 7. doboz
HM Bezelők. cs., VIII. 1.

3.
dupla.

160/bé.res. 1946.

Esetháromi Intézet
tulajdon

Követ Ur;

Kormányának, illetőleg a Párisban üléselő külügyminiszteri konferenciának való szives továbbítása végett van szerencsém csatolótan megküldeni a magyar kormány Aide-Memoire-ját az erdélyi magyar kisebbség sérelmeiről.

Nem mulaszthatom el az alkalmat reá mutatni arra, hogy e sérelmek orvoslása és az anyaországtól elszakítottan élő magyar kisebbség megfelelő életlehetőségének biztosítása nemcsak a Magyarország és a szomszédállamok közötti komoly megbékélés előfeltétele, hanem a magyar demokrácia megszilárdulásának és békés fejlődésének is lényeges tényezője.

Kérem Követ Ur, fogadja őszinte nagyrabecsülésem kifejezését.

Budapest, 1946. május 20.

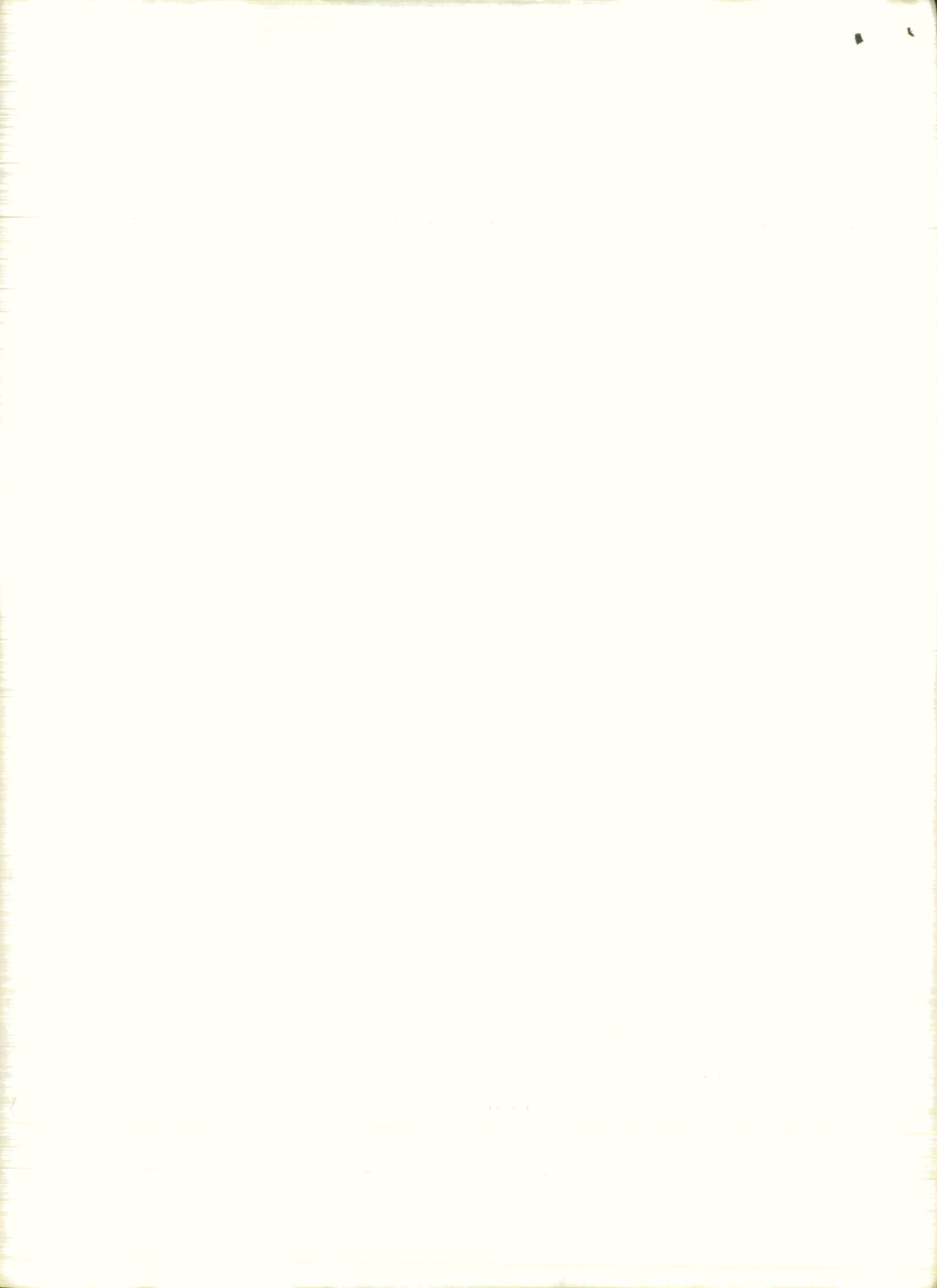
A.D.F. GASCOIGNE urnak,

Ő brit Királyi Felsége Poilitikai Megbizottja és
meghatalmazott miniszter,

B u d a p e s t .

[Erdélyi megfigyelés "Az erdélyi magyarok helyzete (1944. augusztus 27. óta)" című tanulmányról]

52

A Magyar Kormány az alábbiakban kívánjátájékoztatni a Szövetséges Hatalmak Kormányait az erdélyi magyarság sérelmeiről :

A román hivatalos köröknek a Groza által hirdetett elvekkel ellentétes, magyarellenes intencióira jellemzőek a demokrata Románia által alkotott első, törvények és rendeletek. Ezekben a jogszabályokban ha expressis verbis nem is, megfelelően bujtatott formában azonban mindenütt megtaláljuk a magyarság elnyomására, kisebbsítésére irányuló tendenciát.

A kormány elsősorban a háború legsúlyosabb áldozatait, a német hadsereg, a magyar fasiszta hatóságok által elhajtott, illetve az Antonescu rezsim fasiszta-soviniszta uralma alatt Délerdélyből kiűldözött - óriási, kb 350-400.000 főt, kitevő magyar tömegeket sújtotta. Ezeket abban a pillanatban, hogy otthonukból kiűldözték őket, a kiűldöző katonaság ki is fosztotta. Hónapokon át az országutakon x színlődtek, szenvedtek, betegen, mindenükből kifosztva vánszorogtak haza. A háborúnak, s a háborúval kapcsolatos eseményeknek valójában ezek voltak a legsúlyosabb áldozatai. Mégis ezeket az u.n. demokrata román kormány úgy minősítette, mint akik "önként szolidaritást vállalnak az ellenséggel" ezen a címen mint később látni fogjuk, honpolgárságuktól megfosztották őket, vagyonukat zár alá vették, földjeiket elkobozták, állásaikból kidobták őket. ~~VAGY HONPOLGÁRSÁGUKTÓL MEGFOSZTOTTÁK ŐKET, VAGYONUKAT ZÁR ALÁ VETTÉK, FÖLDJEIKET ELKOBOTZTÁK, ÁLLÁSAIKBÓL KIDOBTA ŐKET.~~ ~~VAGY HONPOLGÁRSÁGUKTÓL MEGFOSZTOTTÁK ŐKET, VAGYONUKAT ZÁR ALÁ VETTÉK, FÖLDJEIKET ELKOBOTZTÁK, ÁLLÁSAIKBÓL KIDOBTA ŐKET.~~ Felállították a "vélelmezett ellenség" eddig soha nem hallott fogalmát és értették alatta természetesen a magyarokat. A távollét címén állásukból kitett magyarok helyébe Besszarábiából és Észak-Bukovinából az orosz és zsidó lakosság ellen elkövetett bűntények felelősségre vonása elől menekült románokat tettek. A magyar nemzetiségű jegyző, tanító, vagy pap fasisztának deklaráltatott. A vasgárdista szellemű és helyüket elfoglaló román közfunkcionáriusok azonban jó demokratákká váltak. A tisztogatást csak a magyarok között vették komolyan a román közigazgatásban a legmagasabb fokon éppen úgy, mint a legalsóbb fórumokon nagyrészt ugyanazok vannak a helyükön, akik az elmúlt 27 év folyamán - a világon talán először a románok által meghirdetett kizárólagos fajelméletek jegyében - üldözték a magyarságot és annak minden demokrata megmozdulását.

Hadbíró-
ságok mu-
ködése.

A román hadbíróóságok tömegesen ítélik el a román és magyar hadseregéből megszökött magyar nemzetiségű katonákat, annak ellenére, hogy ezek a Szövetségesek elleni háborúból vonták ki magukat. 53

Kény-
szer-
telepíté-
sek.

Abból a célból, hogy a béketárgyalások időpontjában Erdély területén minél több román nemzetiségű polgárt találjanak, kényszertelepítéseket hajtanak végre, fegyelmi és állásvesztés terhe alatt kényszerítik az óromániai és délerdélyi román köztisztviselőket és alkalmazot-

tak, sőt a nyugdíjasokat is, hogy költözzenek vissza Erdélybe. Hogy helyet csiálják nekik, megkezdtek a magyar városok / Kolozsvár, Brassó, Temesvár stb./ lakóinak kitelepítését, ott-honaiknak lefoglalását. Törvényt hoztak a nemzetiségek védelméről, ennek azonban egyetlen betűjét sem hajtották végre. A magyar nyelv használatát, számos hivatalos helyen csak tolmács útján engedélyezték.

Különösen a vegyes jellegű községekben a románság büntetlenül inzultálja úti-veri, gyilkolja, rabolja és fenyegeti a védtelen magyarságot, mindez rendszerint a román hatósági közegek és karhatalmi alakulatok jóváhagyó szemláltára történik.

Népbiráskodás.

A román hatóságok magyarelleses érzületére jellemző a népbiráskodás terén a magyarokkal szemben alkalmazott discrimináció. A Kolozsvár-i népbiróság előtt a román bűnösök kegyelmet kapnak, a zsidó mézszárlások értelmi szerzői, közül ma is sokan szabadon járnak, ugyanakkor a magyarok ellen éppen a legutóbbi időben tömegesen indult meg a népbirósági eljárás, a halálos ítéletek egész sorát hozták magyarok ellen. A kolozsvári népbiróság, melynek hatásköre egész Erdélyre kiterjed összesen 177 egyén ellen indított eljárást hárborus és népellenes cselekmény címen. A 177 egyén közül 153 magyar nemzetiségű és 24 román nemzetiségű. A halálos ítéletek száma : 27. Mind a 27 halálra ítélt magyar nemzetiségű. Életfogytiglani kényszermunkára illetve súlyos börtönre 69 személyt ítélt a népbiróság, akik szintén mindanyian magyarok. Lehetetlen nem látni a két eljárás közötti különbségben a tendenciát.

Restitució in integrum.

A kormányzat, amint azt Patrascanu kommunista igazságügyminiszter rádióbeszédében / 1945. május/ kifejezetten meg is mondotta, a restitució in integrum elvének alkalmazását célozza. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy minden intézkedésükkel az 1940 aug. 30-án fenállott helyzetet állítják vissza, tehát a magyarságot abba a helyzetbe hozzák, amelybe 22 év céltudatos, fasiszta, sovinszta elnyomása, beolvasztó törekvései és ma már a világ által is ismert kegyetlen intézkedései következtében jutott.

A kormányzat intézkedései és a végrehajtó szervek eljárása mind azt célozza, hogy újabb és újabb téglák kiemelésével gyengítsék az erdélyi magyar társadalom építményét és ezzel minél könnyebb dolga legyen a románosításnak.

A nemzetiségeket természetesen mindenkor legjobban a gaz-

dasági elnyomás veszélyezteteti, amelynek pedig románok elmult 22, illetve 23 év alatt is mesterei voltak.

CASBI.

A jelen román fennhatóság alatt élő erdélyi magyarság egyik legsúlyosabb nemzetiségi sérelme Casbi felállítására és működésére vonatkozó törvény és rendelet alkalmazási módja. A Casbi felállításának és működésének bevallott célja az ellenséges állampolgárok javainak zár alá vétele és kezelése volt. A valóságban azonban úgy alkalmazták, hogy anyagi létalapjaiban megrendítsék és földönfutóvá tegyék a jelenleg román főhatalom alatt élő magyarság tulnyomó részét. Ahoz, hogy megértsük a rendelet szelleme és alkalmazása között tátongó űrt, ismertetnünk kell a Casbi eredetét, valamint a végrehajtó szellemével kifejezetten ellenkező visszaéléseit és önkényeskedéseit.

A Casbi az Ellenséges Javak Kezelő és Felügyelő Pénztár román elnevezésének rövidítése. Felállították és megszervezték a román hivatalos közlöny 1945 febr. 10.-i számában megjelent királyi rendelet-törvénnyel.

A Casbi felállítása az Egyesült Nemzetek és Románia között 1944. szept. 13.-án Moszkvában aláírt fegyverszüneti egyezmény 8. szakasza alapján történt. Ezzel a szakasz szövege szerint a következőket mondja :

" A román kormány és főparancsnokság kötelezi magát, hogy nem engedélyezi Németország, Magyarország vagy ezek állampolgárai ; vagy ezek területén vagy az általuk elfoglalt területen lakóhelyel bíró tulajdonát képező bármilyen természetű vagyonnak / beleértve értéktárgyakat és pénzt is / a szövetséges /szovjet/ főparancsnokság engedélye nélkül történő kivitelét, vagy kisajátítását. A román kormány és főparancsnokság ezeket a vagyontárgyakat a szövetséges /szovjet/ főparancsnokság részéről megállapítandó feltételek mellett fogja őrizni."

Az idézett fegyverszüneti egyezmény 19. szakasza kimondja, hogy a "Szövetséges Kormányok a bécsi döntésnek Erdélyre vonatkozó határozatát semisnek tekinti." Ebből következik, hogy mindazok a személyek akik 1940 VIII. 30-án , a bécsi döntés napján Erdélyi illetőségűek vagyis román állampolgárok voltak, azok is maradtak. Épen így semmis az a magyar kormánydöntés is, amely szerint az Észak-erdély területén tartozkodó és állandó lakhellyel bíró lakosok magyar állampolgárokká váltak. Mind ehez hozzáadandó még, hogy a román kormány összes olyan intézkedései és döntései, amelyek Észak-Erdélyre vonatkoznak " Restitutio in integrum"

elve alapján történtek. Eszerint Fegyverszüneti Egyezmény 8. szakasza tehát csak két csoportot érinthet:

1./ A román Fegyverszüneti Egyezmény aláírásának napján a román fenhatóság alatt lévő területen magyar utlevéllel tartozkodók vagyonát ;

2./ A magyar állam vagy a magyar tőkeérdekeltségeknek ugyanezen a területen található vagyonát.

Ezzel szemben mi történt ? A román hatóságok magyar, tehát ellenséges állampolgároknak minősítették az erdélyi magyarság óriási tömegeit, vagyonukat zár alá vették, elkobozták, a Casbi felügyelete alá helyezték és ezzel szószerint földönfutókká tettek egy hatalmas magyar nemzetiségű tömeget.

A CASBI rendelet az 1945. február 10-ai 90. számú törvényére hivatkozik elsősorban, végrehajtási utasítás pedig 1945. április 5-én jelent meg. Az Egyesült Nemzetek és Magyarország Ideiglenes Nemzeti Kormányai között a fegyverszüneti egyezményt viszont 1945. január 20-án írták alá. Ettől a naptól kezdve tehát Magyarország megszűnt ellenséges állam lenni; úgy az Egyesült Nemzetek, mint az ezekkel már szövetségre lépett többi nemzetekkel szembenis. Hadüzenetre kötelezte magát Németország ellen és jóvátételi kötelezettséget vállalt. A Jóvátételi Kötelezettségekkel tehát Magyarország eleget tesz anyagi kötelezettségeinek, s így nem kötelezhető kettős anyagi jóvátételre. Mindezekből következik, hogy a román kormány nem is adhat ki olyan rendelkezéseket, amelyek a magyar fegyverszüneti egyezmény aláírása után Magyarországot továbbra is ellenséges állammak minősítik.

Vélelmezett
ellenség.

A rendelet II. §-a A. pontjában c./ bekezdése szerint "vélelmezett ellenségek" azok az állampolgárok, akik 1944. szept. 12.-e előtt vagy után, Németországból vagy Magyarországra vagy általuk elfoglalt területre menekültek. Ez a pont nem tisztázza azt, hogy Románia és Magyarország között mióta következett be a hadiállapot, mert azok a személyek, akik román-magyar hadiállapot beállta előtt távoztak el, semmi esetre sem tekinthetők vélelmezett ellenségeknek, amint hogy az addig magyar fenhatóság alatt lévő Észak Erdélyből ugyancsak magyar területre való távozás sem képezhet olyan politikai vétséget, amiért retorzió vagy büntetést lehetne alkalmazni.

A Casbi rendelet c./ pontja, továbbá az a./továbbá az a./ pontjának c. bekezdése szerint "vélelmezett ellenség"-ének

tekintendők mindazok, akik 1944. szept. 12-e előtt, vagy után elmentek Romániából. Ezenek minden ingó-és ingatlan vagyonát elkobozzák. Ez a pont a Casbi-rendelkezők legördögibb kitétele. Ennek a megállapításnak semmi néven nevezendő jogi alapja nincs. A román fegyverszüneti egyezmény 8. pontja erről egyáltalán nem beszél. De erről nem szól a "Monitorul Oficial" 1942. VI.3.-i 152. számában megjelent 498 sz. törvény, 1944. szept. 2.-i 443 sz. törvény, az 1944. szept. 11.-i 209. számban megjelent 453. sz. törvény az 1944. szept. 22.-i 219. számban megjelent 465. sz. törvény, 1944. dec. 19-i 294. sz. -ban megjelent 4501. sz. Casbi rendelet sem, amelyek a Casbi rendelet jogi alapját képezik a Fegyverszüneti Egyezmény 8. §-án kívül. Ennek a rendelkezésnek, vagyis "a vélelmezett ellenség" kategóriájának megállapítása tehát nem egyéb, mint az erdélyi magyarság legnagyobb részének tudatos, tervszerű és rosszhiszemű tönkretétel és pauperizálása.

Az a tény ugyanis, hogy valaki egy olyan területet, amely a hadiesemények alakulása folytán hadműveleti területté válhat elhagyott, semmiféle alapot nem nyújthat arra, hogy a kérdéses személyt ellenségnek lehetne tekinteni, vagy vélelmezni.

Ismerni kell ez el kapcsolatban azt is, hogy mi történt Észak Erdélyben 1944. aug. utolsó napjai után. Ezzel kapcsolatban emlékezetbe idézzük az alábbi tényeket:

1./ A német katonai hatóságok mindent elkövettek arra nézve, hogy a lakósságnak minél nagyobb része hagyja el lakhelyét. Ez főleg azért történt, hogy a kiürített helyiségeket kifoszthassák. A német hatóságok több alkalommal mindössze néhány órát adtak a teljesen védtelen kisemberek ezrei távozására.

2./ Az utcákon megjelent hivatalos falragaszok szerint a lakósságnak nem volt szabad lakhelyén maradnia. Akik a rendelkezésekkel szemben álltak, vagy ellenkeztek, akokat karhatalmilag gyűjtötték össze, indították utnak, vagy partizánoknak tekintették. De megtörtént az is, hogy a lakhelyük-ről távozni nem akaró lakósokat agyonlőtték.

3./ A német és magyar hadsereg tisztjei a hadműveletet előbb Erdélyben mindenütt közölték, hogy a helyiség hídfő lesz, ahol kézzől kézre harcokat fognak vívni. A helység ennek következtében a földdel egyenlővé válik majd. Ezért

a megfélemlített lakosság jobbnak látta, hogy elmeneküljön.

Az elmenekült erdélyi őslakosság 90 %-a tehát nem önszántából menekült el, hanem részben a kérlelhetetlenül szigorú rendeletek parancsára, megfélemlítésére, részben pedig azért, mert az volt a közhangulat, hogy Magyarország azonnal leteszi a fegyvert, miután a Vörös Hadsereg eléri a Tiszát. Az elmenekült lakosság tehát azt hitte, hogy olyan területre menekült, amelyre a Vörös Hadsereg már harc nélkül fog bevonulni, s ezzel megmenekül attól a szenvedéstől, amit az átvonuló háború a polgári lakosságnak jelent.

Feltehető kérdés ? az ilyen körülmények között ősi tűzhelyüket elhagyó és már ennekfolytán rengeteget szenvedő polgári lakosok ellenségnek tekinthetők-e ? Vajon a román kormány a Bukovinából és Besszarábiából a hádműveletek elől visszahúzó 10- és 100.000 román menekültet ellenségnek tekintik-e ? Természetesen : nem. Éppen ezért nemcsak minden törvényes alapot nélkülöz, hanem a legnagyobb mértékben méltánytalan és igazságtalan, hogy ezeket a szerencsétlen magyar embereket ellenségnek nyilvánítsák és ezen a címen vagyoniuknak megmaradt töredékét is elveszítve földönfutókká tegyék.

Ime enneéla pontnál is súlyos ellentét áll fenn a román nemzetiségi politika elvi megnyilatkozásai és a gyakorlati nemzetiségi politika között.

A Casbi végrehajtása során rengeteg napasz merült fel. Különös érdekessége a Casbi végrehajtási körülményeinek, hogy a román kormány azáltal, hogy a Dél-Erdélyből Észak-Erdélybe menekült lakosok vagyonát is zár alá veszi, elismeri Észak-Erdély területének a magyar felségjogát.

A Magyar Népi Szövetség a panaszokat a román kormány tudomására hozta és ígéretet kapott azok orvoslására. Ugyanakkor azonban, a román igazságügyminiszter 1945. okt. 10-én a 104.005 sz. rendeletet bocsátotta ki, mely a román bíróságoknak megtiltotta, hogy a menekülteket esetleg jogaikba visszahelyezzék.

A Romániai Szövetséges Ellenőrző Bizottság hozzájárult ahhoz, hogy a Magyarországra repatriálni akaró magyar állampolgárok bizonyos ingóságukat kivihessék. Mivel azonban az ingóságokat csak abban az esetben vihetik ki, ha a román kormány bizonyos igazoló irást kiad, amit viszont nem ad ki, így a romániai Szövetséges Ellenőrző Bizottságnak jóindulatu magatartása csak elvi jelentőségű.

1946. május 10-én Oeriu főköormánybiztos közölte a Casbi szerveivel, hogy a román állampolgárok zár alá helyezett vagyona

felett a román kormány rendelkezik, és a helyi közigazgatási szervek, valamint a politikai pártok kiküldötteiből alakult bizottságok véleményezési alapján fog arról dönteni, hogy bizonyos kategóriákba tartozó javak visszakerülnek-e tulajdonosaik birtokába.

A román közigazgatási szervek sovinszta és magyarellenes beállítottságának ismeretében, biztosra vehető, hogy a magyar kisebbséget Romániában ezáltal újabb súlyos anyagi károsodás fogja érni.

A fentiekből megállapítható, hogy a Román CASBI rendelet változatlanul az erdélyi magyarság egyik legsúlyosabb sérelme, teljesen értetlen jelentős magyar tömeget foszt meg minden anyagi létalaptól, a felhozott panaszokra a román kormány ígéretet tesz, de nem hajtja végre.

A föld kérdés.

Az erdélyi magyarság 70-80 %-ban földművelő nép, éppen ezért legfajóbb problémája a földkérdés. Ennek a problémának az eredete még az első világháborút követő 1921 évi román, Garofild féle földreformig nyulik vissza. Ez a reform szociális szempontból indokolt volt és hivatva lett volna előmozdítani a társadalmi és gazdasági haladást, ha azt szociális és nemzeti igazságosság szellemében hajtották volna végre. A Garofild-féle földreform célja azonban kifejezetten az erdélyi magyarság létalapjának gyengítése és az erdélyi románság létalapjának megszilárdítása volt.

A Groza kormány uralomrajutása azt a jogos reménységet ébresztette az erdélyi magyar agrárproletáriátusban, hogy az igazi demokráciát képviselő román kormány gondoskodni fog az ő igényeinek a kielégítéséről is.

Sajnos ez a jogos várakozás illúzióknak bizonyult. A román hivatalos közlöny 145. márc. 22-i számában közzétett 2. román földbirtokreform törvény és végrehajtási utasítása, valamint az ez alapon elburjázott abuzív gyakorlat a csekély értékű juttatás mellett éppen a magyar földművesek újabb százezreit sulytotta igazságtalan intézkedéseivel.

59

A Groza-kormány földreformtörvénye látszólag nem tartalmaz nemzetiségi diskriminációt, lényegében azonban a legsúlyosabbat, amennyiben a II. fej. 3.§-ának C. pontjában kimondja, hogy teljes egészükben elkobzandók a földbirtokai mindazoknak, akik Romániával hadiállapotban lévő országokba, illetve 1944. aug. 23-a után külföldre menekültek. A D. pont még ennél is általánosabb kategóriát sulyt, mert kimondja, hogy el kell kobozni a "távollevők" mezőgazdasági ingatlanait és ingóságait.

A román földreform törvénynek ez a két pontja hozzávetőlege-

sen háromszázezer északi és délkeleti magyar földbirtokost érint, akiknek túlnyomó többsége kis és törpebirtokos. Köztudomású, hogy 1944. őszén az akkori magyar kormány a német katonai hatóságokkal egyetértésben elrendelte Északkelet teljes közigazgatási és polgári kiürítését és ennek során, különösen a Székelyföldről, de más megyékből is, karhatalommal sok esetben brutális intézkedésekkel és fenyegetésekkel távolították el a magyar lakosságot. Másrészt 1940-től 44 között a román fennhatóság alatt álló Délkeletből a fasiszta Antonescu rendszeré sovizmiszta terrorja elől mintegy 200.000 magyar kényszerült elmenekülni, akiknek nagy többsége szintén mezőgazda volt. Igen sok volt ezek között a katonaszökevény, aki nem akart részt venni Romániának a Szövetségesekkel szembeni hadjáratával.

A magyar népi szövetség közbelépésére ígéret hangzott el Bukarestben, hogy a törvény végrehajtási utasítása orvosolni fogja az sérelmes kitételeket. Ám a végrehajtási utasítás a sérelmes c. és d. pontok orvoslása helyett az ominózus 3.§. értelmetlenné látszó a/ pontját oly kóppen értelmezte, hogy "együttműködőnek" számít és kisajátítás alá vonandó minden román állampolgársági birtokos, aki a német vagy magyar hadsereg el oltávozott.

Ugyanez a végrehajtási utasítás ~~KÖRÖK~~ - a nemzetiségi egyenjogúság nagyobb dicsőségére - határozot an megállapítja, hogy a 3. §. c. pontjában jelzettek nen vonatkoznak a honvédelmi munkaszolgálatra behívott és Magyarországra, vagy Németországba szállított románokra. Utóbb a központi földreform bizottság április 21-én, május 13-án és július 12-én kelt körleveleiben iparkodott ezeknek a meghatározásoknak a magyarságra kevésbbé sérelmes értelmezést adni, de sajnos a földreform végrehajtásával megbízott helyi és járási szervek ezekről nem vettek tudomást.

A törvény végrehajtása során elkövetett visszaélések oly óltalánosak és akkora arányúak voltak, hogy a magyarság létalapot veszélyeztették.

60

A Magyar Népi Szövetségnek ezzel kapcsolatos tiltakozásait sem használták. A helyi földosztó bizottságok tagjai sorában magyar nemzetiségűek alig vannak. Még elvétve sem találunk magyar tagra a járási bizottságokban és természetesen egyetlen magyar tagja sincs a 9 tagú Bukarestben székelő Központi Földreform Bizottságnak. Ezeknek a bizottságoknak az összehozatételt sem jogi, sem politikai szempontból nem ellenőrzik, úgy hogy

soraikban notorius vasgárdisták is döntő szerephez jutniak. A prefektusok a legtöbbször nem óhajtanak az ügyekbe beleavatkozni és gyakran előfordul, hogy a magyar földjeit olyan bizottságok kobozzák el, amelyeknek tagjai között jogerősen elitelt tettetesi ülnek az illető birtokos terhére elkövetett lopásoknak.

A magyarelleses tulkapások főforrása mégis az kisajátítási eljárás kisajátítható föld fogalma alá vesznek mindennemű ingatlant, rendeltetésére való tekintet nélkül; menekültnek tekintik azt is, aki bombázás vagy más hadicselekmény elő dhuzódott lakóhelyéről, de nyomban visszatért mihelyt a kényszerítő körülmények elmúltak; kisajátítják még azoknak a magyaroknak a földjeit is, akik katonakötelezettségüknek a román hadseregben gesznek eleget; de kisajátítják a hadirokkantakét, a betegekét az orvosi kezelés alatt állókét, egyszóval mindenkiét, aki magyar és valami okból nem tartózkodik állandóan a birtokán. Kisajátítják olyan magyar nemzetiségű román állampolgárokat, akik utlevéllel tartózkodnak Magyarországon. Általános szabály az a visszaélés, hogyha valamely magyar birtokot nem lehet menekült birtoknak minősíteni, "távollevő" birtokának minősítik. Sok délerdélyi magyar kisember birtokát azért sajátítják ki, mert állandó lakhelyük Északerdélyben van, ahova hivatalos román kormányrendeletük 1940. őszén helyezte.

A kisajátítási eljárások során a legritkább esetben tartják be a törvényes határértéket. Nemcsak a birtokot sajátítják ki, hanem még a lakóházat is. Viszont nagybirtokokat ha tulajdonosuk véletlenül román érintetlenül hagynak.

A bizottságok általában írásbeli határozatot nem hoznak. Jogorvoslatra lehetőség nincs.

A földreform eddigi végrehajtásának gyakorlatából azt a tanulságot kell levonni, hogy a magyar tulajdonosoktól majdnem mindent elvettek, de a magyar igényjogosult agrárproletárok most sem jutottak földhöz.

545/1945.sz. román törvény a magyar megszállás idejében kötött egyes megállapítások érvénytelenítése.

Ez a törvény kimondja, hogy 1940. aug. 30-a és az 1944. okt. 25-e között megkötött jogügyletek megsemmisítendőek többek közt akkor, ha a felperes 50 %-os kárt szenvedett kiutasított deportált vagy menekült volt és 25 %-os kárt szenvedett, ha vagyonára gondnok volt kinevezve és 25 %-os kárt szenvedett, továbbá ha antidemokratikus üldöztetés következményeként, kényszer, fenyegetés hatása alatt jöttek létre.stb. Ha 25 %-os kárt szenvedett a felperes feltételeztetik, hogy hozzájárulása kényszerítő körülmények folytán történt. A törvényrendelet 4. szakasza a ki-

sajátítások megsemmisítését teszi lehetővé. A II. fejr. 6. szakaszában/6-11/ a megsemmisítés következményeit tárgyalja a rendelet és kimondja, hogy a megsemmisítés harmadik személyekkel szemben is hatályos még akkor is, ha az ingatlan telekkönyvileg át van írva.

Az ügylet megsemmisítésének az a következménye, hogy az ügylet tárgyát képező vagyontárgyak visszaadandóknak. A fel-
péres csak azt a vételárat köteles visszaadni, amit az ügylet-
kötésekor kapott.

Ez a rendelet igen jelentős magyar nemzetiségű tömegeket érint; különösen kis embereket. A Délerdélyből az Antonescu rezsim üldözése következtében kijött magyarok és az Észak-erdélyből távozott románok között ingatlanokra vonatkozólag nagyon gyakori volt a csereszerződés kötése. A románok most ezeket a csereszerződéseket ennek a rendeletnek az alapján megtámadják, a Délerdélyben kapott csereingatlanokat megtartva az Észak-erdély-i ingatlanokat is visszakapják egy a mai árviszonyok mellett neveltséges összegért, az eredeti vételár neveltségesen csekély hányadáért. Miután az árviszonyos sohasem voltak sémaszerűen meghatározhatók, a 25 vagy akár 50 %-ok kár megállapítása teljesen a hatósági önkényről függ és miután a törvény a valorizációt nem engedi meg a magyar kis embereket, megtagadják ki a számukra életlehetőséget biztosító kis vagyonaikból. Az ígéretek, amelyek a teljesen discriminatív jellegű rendelet visszavonására, illetve megváltoztatására irányultak, ígéretek maradtak.

62

az adminisztrá-
torok intézme-
nye.

Súlyos sérelme a magyarságnak az un. adminisztrátori intézmény, amelyben a magyarság ismét gazdasági tönretételét célzó intézkedést lát. A Magyar és csak a magyar-nemzetiségű román állampolgárok kereskedelmi és ipari vállalataihoz a magyar érdekeltségű pénzintézetekhez, szövetkezetekhez, sőt mezőgazdasági üzemekhez is adminisztrátorokat vezetnek ki, akik az illető vállalat stb. minden ügyviteli kérdésében beleszólhatnak és akik e tevékenységükért súlyos összegeket szednek fel. Hangsúlyoznival van, hogy az adminisztrátori intézmény eredete még az Antonescu rezsim idejére nyúlik vissza, amikor Észak-erdélyből kijött románokat magyar vállalatok nyakára ültetve juttattak kényelmes színekurákhoz. Az 1944. okt. 6-i 448.sz. rendelet törvény és az ezt kiegészítő 1944. dec. 19-i 646.sz. és 1945. máj. 29-én kelt 405.sz. rendeletek ezt az intézményt átültették az új rezsimbe. Ennek a románia nemzeti, politikai és gazdasági érdekeire is káros intézmény megszüntetésére irá-

A magyar nyelvű cégtáblák külön illeteke.

nyuló kívánságok ezideig még meghallgatásra nem találtak. A román pénzügyi hatóságok a háboru előtti időben magyar nyelvű cégtáblák és kereskedelmi könyvek után háromszoros, sőt ötszörös illetményeket rottak ki. Ezt a kifejezetten anti-deokratikus, a nemzetiségű egyenjogúság alapelveit sértő intézkedést, amelynek célja ismét csak a magyarság gazdasági alapjainak megrendítése volt, Groza Romániájában is fenntartották. Nem kell hangsúlyozni, hogy ez az intézmény is szöges ellentétben áll a Románia által megalkotott nemzetiségi törvény betűjével és szellemével és jelzi azt, hogy mennyire csak papi-ron van ez a nemzetiségi törvény.

Adó.

A magyar elszegényítésére deposedálására irányuló román kisebbségi politikának a multban is egyik legalkalmasabbnak bizonyult XXX eszköze a román adópolitika volt. Ebben ma sincs változás. A román közigazgatásnak Északerdélybe történt bevezetésével új adórendszert hoztak be, a magyarok adóalapját újraértékelve lényegesen magasabban állapították meg, mint a románokét. A román adórendszer az adózokat három kategóriába osztja. A magyar adózokat, különösen Délerdélyben következetesen a legmagasabb első kategóriába sorolják. Így érthető az, hogy pld. egy magyar iparos ötször akkora adót fizet, mint a mellette lévő nagyobb forgalmu iparos.

Szövetkezeti

üg.

Erdélyben igen fejlett volt a magyar szövetkezeti élet. Ma is közel ezer magyar jellegű szövetkezet működik, egy fogyasztási és egy hitelszövetkezeti központ keretében. A román kormány ezeknek a szövetkezeteknek az alapszabályai olyan antidemokratikus, a szövetkezeti szellemben ütköző változásokat eszközölt illetve olyan intézkedéseket tett, amelyek a magyar szövetkezetek működését ugyyszólván teljesen megbénítják. Korlátozták a szövetkezeti központok üzletkötési körét; megtiltották, hogy a szövetkezeti nevelés érdekében iskolaszövetkezeteket létesítsenek; a magyar szövetkezetek nem részesülnek a kormányzat által zárolt és kizárólagos szétosztásra a román szövetkezeti központra bizott elsőrendű közszükségleti cikkek-ből - az óriási háboruskárokat szenvedett szövetkezetek adójának megállapításánál a háborus veszteségek előtti forgótökét veszik alapul ma is. A szövetkezeti központok hitelezése végett a román szövetkezeti központ rendelkezésére bocsájtott több milliárdos lei kölcsönből a mai napig egyetlen leit sem utaltak ki a magyar szövetkezetek számára. A magyar szövetkezetek számára a gyakorlati életben, teljesen végrehajthatatlan adminisztratív irányelveket irnak elő, amelyek alapján rendítik meg a magyar

szövetkezeti életet.

Most készül az új román szövetkezeti törvény, amelynek előkészítésébe az adott ígéretek ellenére sem vonták be a magyar szövetkezeti életvezetőit. Ez érthető is, tekintettel arra, hogy a kiszivárgott hírek szerint az új törvény teljesen megkivánja szüntetni az új szövetkezeti központokat.

Az állampolgársági kérdés.

A Trinaon-i békeszerződés az illetőséghez kötötte az állampolgársági jogok elnyerését. Amikor a román hatóságok 1924-ben utasítást kaptak az állampolgársági névjegyzékek összeállítására, tekintet nélkül, hogy milyen régen éltek Erdélyben mindazokat kihagyták a jegyzékből, akik illetőségüket nem tudták okiratszerűen igazolni. Ily képpen mintegy 200.000 magyar nemzetiségű egyén maradt ki az állampolgársági névjegyzékekből, akiknek az állampolgársági ügye 26 év óta máig tisztázatlan.

A román hivatalos közlöny 1945. április 4-i számában új állampolgársági rendelet látott napvilágot, amelynek második szakasza megálapította, hogy nem tekintendők román állampolgároknak azok az északerdélyi lakosok,

a/ akik 1940. aug. 30-tól a törvény keltéig idegen állampolgárságért optáltak, továbbá,

b/ azok az északerdélyi lakosok, akik önként beléptek valamelyik Romániával hadiállapotban álló állam katonai alakulatával, illetve valamely idegen katonai vagy félkatonai alakulatban szolgáltak.

A törvény tehát az erdélyi magyarok további százazreit érintette, hiszen 1940. aug. 30-a óta az 1940. aug. 30-a után magyar uralom alá került északerdélyi területeken több százezer ember kérte magyar állampolgárságának megállapítását, amely akkor minden néven nevezendő elhelyezkedés, gazdasági érvényesülés elsőrendű alaki kelléke volt, - és hatalmas tömegeket jelent azoknak a magyar férfiaknak a száma, akik magyar katonai és félkatonai alakulatokban hadköteles lévén szolgálatot teljesítettek. A közvetlenül érintett északerdélyi magyarokon kívül kb. 200.000-re rug azoknak a magyaroknak a száma, akik a faista Antonescu rendszer elől kényszerültek menekülni.

Az 1945. aug. 17-én megjelent állampolgársági törvény végrehajtási utasítás határozottan megállapítja, hogy elveszítik román állampolgárságukat mindazok akik, " az ellenséges hádsereg visszavonulásakor a visszavonulókkal közösséget vállaltak

és Északerdély területét önként elhagyták" Ez gyakorlatban azt jelenti, hogy teljesen hatósági értelmezés dolga, hogy a több százezzer északerdélyi önkényesen menekültnek nyilvánítható magyarból ki tarthatja meg állampolgárságát miután a távozás önkéntes, illetve kényszer volta nem könnyen bizonyítható és így tág tér nyílik a sovínista hatóságoknak arra, hogy a magyar nemzetiségű személyek minél nagyobb számát elmarasztalják.

Patrascanu román igazságügy-miniszter 104.005/1945.X.10.sz. latt az alábbi újabb jogfosztó intézkedést adta ki valamennyi törvényszéknek. A Kolozsvár-i törvényszék a sürgönyi utasítást 1945. okt. 13-én 1879.sz.alatt iktatta. A rendelet szövege a következő:

" Északerdély azon lakosai, akik közösséget vállaltak az ellenséges német és magyar csapatokkal és Magyarországra vonultak vissza, az 1945. ápr. 4-i törvény értelmében elvesztik román állampolgárságukat; következésképpen ha ezek a lakosok visszatérnek Románia területére ellenséges alattvalóknak tekintendők és amennyiben javaik a fegyverszüneti egyezmény 8. fejezetének rendelkezései alá esnek / Casbi / a román hatóságoknak nem áll jogukban ezen lakosok bármilyen e javakra vonatkozó kérését teljesíteni; a bírói hatóságok tehát semmit sem tehetnek, hogy ezek a személyek ingó vagy ingatlan javaikat visszakapják, vagy lakásukba beköltözhessenek."

Patrascanu a menekült magyarok százezreit még attól a jogsegély lehetőségétől is megfosztotta tehát, amellyel a hatósági önkény ellen védekezhettek volna. Bizonyos enyhülés jelentkezik az állampolgársági törvény 1945. decemberében megjelent újabb végrehajtási utasításában, amely végre kimondta, hogy dél-erdélyieknek a bécsi döntés alapján Magyarországra történt optálása, valamint észak-erdélyieknek Magyar állampolgársági bizonyítvány iránti kérelme nem lehet ok arra, hogy valakit az állampolgárságtól megfossszanak. Súlyos hibája azonban ennek az utasításnak is, hogy tulságosan tág teret enged a hatósági diszkréciónak. A magyarságnak pedig éppen a rendeletek végrehajtása terén vannak a legszomorubb tapasztalatai a multból, sőt a közelmultból is.

Tanügyi helyzet. A Groza kormány elmúlt egy éves kormányzása datt tagadhatatlanul fel tud mutatni néhány olyan eredményt, amely arra enged következtetni, hogy az erdélyi magyar tanügy méltányosabb elbánásban részesül, mint 1940. előtt.

Ezek az eredmények nagymértékben kielégítik a romániai magyarságot, ha a tények mögött nem állának súlyos és aggasztó valóságok.

A kedvező intézkedések mögött nem áll a szükséges törvényes biztosítás és így az egész romániai magyar tanügyet a jogi bizonytalanság jellemzi.

Minden jogi bizonytalanságnál súlyosabb azonban az, hogy a magyar tanügyeknek semmilyen fokán sincs új közoktatási törvénye. Jelenleg még mindig érvényben van a hírhedt 1925. évi Anghelescu-féle magánoktatási törvény, amelynek alapján ma is magyar iskolák százait lehetne megszüntetni.

1945. május 29-én jelent meg a 40-os királyi királyi rendelet törvény, amely elrendeli, hogy az Észak-erdélyből 1940-ben elmenekült román iskolák mind visszakerülhetnek észak-erdélyi székhelyükre. Ennek egyenes következménye lett az, hogy a legtöbb állami magyar középiskola tekintet nélkül az illető vidék magyarságának arányszámára, kénytelen volt román iskoláknak átadni a helyiségeket. Egyike a legsúlyosabb sérelmeknek az, hogy a magyar tanszemélyzet egészen a múlt év végéig még éhbérnek sem mondható fizetésselőlegeket kapott, miatt a román tanszemélyzet teljes fizetést élvezet. Az így előállott fizetéskülönbségek kiutalása csak most van folyamatban, de múlt év áprilisáig képest kb. 3 szoros értékesükkenéssel. A fizetések rendszeres folyósítása még a mai napig sincsen biztosítva.

Egyetem.

Igen súlyos kérdés a magyar tudományegyetem kérdése és helyzete is. Az egyetem 1944. őszén ellenszegülve a katonai kiürítési parancsnak, helyén maradt és tovább folytatta működését, majd később kész volt testvériesen megosztani a Nagyszebenből visszavert román tudományegyetemmel mindazokat az épületeket klinikákat, tudományos intézeteket, amelyeknek birtokában volt. A két egyetem kérdésében 1945. ápr. 16-tól 18-án megállapodás jött létre, amelynek értelmében a magyar egyetem megtarva az 1940. aug. 30-án szerzett teljes felszerelését két klinika kivételével kiköltözött mindazokból az intézetekből, amelyekben addig működött.

66

Mintegy másfél hónappal a fent ismertetett megállapodás után, 1945. máj. 26-án megjelent a hivatalos közlönyben a Kolozsvár-

" Magyar tannyelvű állami tudományegyetem felállításáról" szóló rendelettvörvény, amely az áprilisi megállapodással ellentétben sokkal alacsonyabb színvonalon állapította meg a magyar egyetem státusát. A törvényrendelet értelmében a magyar egyetemnek el kell hagynia az egyetemi városnak mind az 50 épületét és egy volt állami leányiskolát jelöltek ki befogadására.

Időközben felmerült az a terv, ami meg is valósult, már azóta, hogy a magyar tudományegyetem orvosi fakultását átköltöztessék Marosvásárhelyre és rendezkedjék be az ottani közkörházakban és hadapródiskola épületében. A hadapródiskola átengedését azonban a román nemzetvédelmi miniszterium megtagadta. Ha arra gondolunk, hogy Erdélyben a Nagyszeben-i a Kolozsvár-i és ujonnan felállított orvoskarokkal együtt három román orvosi fakultás fog működni csak keserűséget érezhetünk a nacionalista térhódításnak és elnyomásnak azzal a politikájával szemben, amely másfél millió erdélyi magyar egészségügyének egyetlen orvosi fakultást is alig engedélyez. Az egyetem tanári karának anyagi ellátása a legsivárabb helyzetben van. A magyarság széles köreibben Erdély^{ben} eredményes gyűjtő akció indult, ha az összegyűjtött anyagi alapnak az egyetem céljaira való fordításához a kormány hozzájárul, csak ebben az esetben lesz mód arra, hogy valamelyes eredményt tudjon az egyetem felmutatni. A kormány gyűjtési és felhasználási engedélyét elsősorban propaganda okokból ezidáig még ne adta meg, nyilván abból a megfontolásból kiindulva, hogy mondhassa a magyarság, hogy saját pénzéből állította fel egyetemét.

- . -

Ezeket a fent ismertetett törvények és hatósági intézkedések mutatják, hogy milyen mértékben érvényesülnek a valóságban azok a kétségkívül emelkedett, demokratikus felfogásra valló kijelentések és ígéretek, amelyek a kormány egyes tagjai és különösképpen Groza miniszterelnök részéről elhangzanak. Ezek a törvények és rendeletek a legmélyebben belenyulnak a magyarság életébe, a legsúlyosabban veszélyeztetik az erdélyi magyarok gazdasági létalapját, és így nem csodálható, ha az erdélyi magyarok a leglényegesebb kérdésekben nem látnak különbséget az elmúlt 22, illetve 27 év reakciós kormányainak és a felszabadulás óta létesült demokratikus jelzavak^{at} zászlójukra tűző román kormányok nemzetiségi politikája között. Nem csodálható az sem, hogy a magyarság a szép szavak, ujságcikkek, rádiónyilatkozatok ellenére sem lát semmiféle garanciát demokratikus népi jogainak biztosítására még a jelenlegi rezsimben sem.

